

needed for each student to attain mastery, and 3) ensuring that students engage in learning at a level which is challenging and yet a level for which each student has the prerequisite skills necessary for success.

Key words: Bloom's taxonomy; competence; competence approach; Kyiv International School (KIS); KIS basic directions of work; personality oriented learning; Quality Schools International (QSI); «success orientations» model.

Стаття надійшла до редакції 31.08.2016

Прийнято до друку 27.10.2016

УДК 376/6/09

Ореста Карпенко

ORCID iD 0000-0003-1841-882X

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти,
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка,
вул. І. Франка, 24, 82100 м. Дрогобич, Україна
ochepil@gmail.com

ОПІКА І ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ У ПРИТУЛКАХ НІМЕЧЧИНИ

У статті розкрито процес становлення притулків у Німеччині, зміст їхньої діяльності у сфері опіки і виховання дітей. Розкрито виховний потенціал сучасних форм та потреби у розвитку притулків. Автором обґрунтовується ідея розвитку орієнтованого на життєвий простір виховання у притулках, для якого характерним є тенденція свідомого переміщення виховання дітей та молоді у чуже оточення, віддалене від регіону походження. Реформи призвели до збільшення пропозицій для дітей, молоді та їхніх сімей щодо забезпечення відповідних потреб у сфері опіки.

Ключові слова: виховання; діти; інституційні форми; Німеччина; опіка; потреби; притулок.

Вступ. Кожна держава, враховуючи національні традиції, культуру, етнопедагогічні засади опіки і виховання дітей, визначає власні шляхи подолання сирітства. Європейські країни орієнтуються на визнання інституту прийомної сім'ї, де оптимально створені необхідні умови для проживання і виховання дитини. У контексті сучасних проблем організації опіки над дітьми-сиротами в Україні цінним є досвід Німеччини, де притулок займає у сфері опіки належне місце.

Сьогодні чимало публікацій присвячено організації навчально-виховного процесу у різних типах навчальних закладів Німеччини. Підготовку соціальних педагогів у вищих навчальних закладах аналізує О. Пришляк, Л. Ковальчук досліджує гендерне виховання, а Т. Паничок – ставе виховання учнівської молоді. Доробок мало-знаних постатей німецької педагогіки знайшов висвітлення на шпальтах українських часописів та у збірниках наукових праць. За матеріалами досліджень захищено дисертації, які відображають педагогічні ідеї, освітню діяльність та творчий доробок педагогів Німеччини й Австрії. Об'єктами досліджень стали освітня діяльність і педагогічні погляди Августа-Германа Франке (А. Завальнюк) й Ніколауса-Людвіга Цинцендорфа (В. Завальнюк);

педагогічні засади навчального процесу у школах німецькомовних країн за ідеями педагогіки Петера Петерсена (О. Мартинович); педагогічна діяльність і погляди Ернста Меймана (А. Степаненко) й Георга Кершенштайнера (Т. Токарева); розвиток ідей освіти і виховання у науково-педагогічній спадщині Пауля Наторпа (О. Титаренко); дидактична система Й. Ф. Гербарта та її вплив на розвиток вітчизняної освіти (Н. Федчишин). Цікавлять дослідників значущі історико-педагогічні аспекти виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Цій проблемі присвячено публікації Л. Альберт, У. Бюргер, К. Вольфферсдорф, Д. Вортгам, М. Капелер, Г. Кіндлер, В. Клаве, К. Кульманн, Р. Тірш, В. Фрайганг, Й. Цетнер.

Мета статті – розкрити сутність діяльності та завдання притулків у Німеччині у сфері опіки і виховання дітей.

Історія становлення притулку. Притулок як традиційна форма проживання дітей має тривалу історію. Його витоки сягають Середньовіччя. Характерним було виникнення будинків для дітей-сиріт, які опинилися у скрутній ситуації, залишених, підкинутих дітей. Згодом до цієї групи приєдналися будинки для робітників, бідних та виправні будинки, в яких зачиняли і змушували до праці разом із бать-

ками дітей, які займалися жебракуванням, бродяжництвом та були без жодного нагляду. Піклування над сиротами та догляд за бідними були традиційно розділеними.

Уперше «критику притулків» знаходимо у другій половині XVIII ст. Й.-Г.Песталоцці, який у душі Просвітництва висунув скаргу на дитяче та природне виховання дітей у сільських патронатних сім'ях, виступивши у такий спосіб за реформу галузі виховання дітей та виховання у закритих навчальних закладах. Замість цієї реформи у період індустріалізації у XIX ст. відбувалася посилена експлуатація робочої сили дітей, що належали до найбідніших верств населення. Згодом вимоги реформ, наприклад, будинків для безпритульних (XIX ст.), а також рухи за реформи Айхгорна і Бернфельда не змогли забезпечити сфері послуг догляд та виховання сиріт і бідних, які надавалися переважно благодійними об'єднаннями, жодного поліпшення (Zehetner J., 1949, с. 23).

Тільки після Другої світової війни окреслилися чіткі реформи, насамперед, у сфері виховання в сиротинцях. Навколо інституцій, що виконували функції ізоляції, стигматизації, покарання, передусім закритого типу, розгорівся скандал, оскільки виховання у них радше сприяло кримінальній кар'єрі дітей та підлітків, а ніж позитивно впливало на їхню соціалізацію. У центрі критики були незадовільне фінансове та штатне забезпечення установ, здебільшого неосвічений персонал та низький педагогічний стандарт. Помилки дітей, здебільшого схвалювалися, що сприяло деградації їхньої індивідуальності (Kuhlmann C., 2001, с. 289).

Відповідно до вимог, у тому числі проміжного звіту «Комісії по вихованню у притулках» (1977), орієнтувалися на природні життєві взаємозв'язки дітей та підлітків і у такий спосіб подолати практику далеких від життя установ, були розпочаті процеси децентралізації, нормалізації та деспеціалізації.

Децентралізація виховання у притулках розпочалася із ініціативи багатьох вихователів, які організували самостійні малі притулки за моделлю сім'ї, паралельно засновувалися житлові спільноти для молоді. Згодом цей процес набув більшого поширення, а традиційні притулки формувалися за допомогою поділу на житлові групи. Під гаслом деспеціалізації відбувалася ліквідація спеціальних послуг, але передусім – спеціальних установ. Практика спеціальних установ часто ставала причиною вигнання дітей із традиційних притулків. Внаслідок цього ще залишалися закриті притулки, які намагалися коригувати неправильно скерований соціальний розвиток за допомогою ізолювання та дисциплінування. У процесі деспеціалізації, згідно з даними опитування земельних відомств у справах молоді, також помітно зменшилася кількість закритих місць у притулках із майже 1300 у 1975 р. до 146 у 2000 р. (Wortham D., 2010, с. 103).

Сутність та причини опіки і виховання у притулку. Опіка і виховання дітей може бути коротко- та

довготерміновою залежно від часу проживання у притулках, житлових спільнотах, молодіжних квартирах, а також такі форми контрольованого окремого проживання, як проживання з мобільним або з гнучким доглядом. Сьогодні притулок у Німеччині є інституційною формою проживання дітей та молоді із дорослими. При здійсненні неналежного виховання опікуни (батьки), відповідно до §27 Закону «Про надання допомоги дітям та молоді» (Кодекс соціального права VIII), можуть висувати законні претензії до працівників притулку. Згідно з цим правовим статусом, з 1990/1991 рр. виховання у таких установах є для батьків добровільним заходом, що поклав на відомства у справах молоді обов'язок переорієнтуватися в оформленні, сприянні та супроводі пропозицій планування допомоги.

Метою виховання у притулку передусім є сприяння поверненню дітей та підлітків у власну сім'ю, підготовка дитини до виховання в іншій сім'ї (наприклад, патронатній) або підтримка самостійності під час перебування в інституційній формі опіки (Burger U., 2001, с. 654).

Причини для проживання у притулку мають різносторонню психосоціальну природу: матеріальна скрута у сім'ях, відсутність житлової площі, безробіття та психічні розлади. Рішення щодо розміщення дитини чи підлітка у притулку приймає відомство у справах молоді за місцем проживання батьків. Воно також покриває кошти за проживання, сума яких визначається відповідно до тарифної ставки по догляду власника опікунської установи. Проживання у притулку є найдорожчою формою проживання, тариф по догляду становить приблизно 115 євро на день та понад 40 000 євро за одну дитину чи підлітка на рік (Freigang W., 2001, с. 75).

Сучасні форми та потреба у розвитку притулків. Під впливом процесів децентралізації виховання у притулках на початку 1990-х рр. виникла широка палітра форм проживання. Поряд із житловими групами, в яких педагоги проживали разом із дітьми та молоддю, існували малі установи, де позмінно доглядали не більше 10 дітей. Часто вони були включені до більших об'єднань або були частиною великої установи як зовнішня житлова група. До традиційних притулків також належали установи із 4 – 6 чи більшої кількості груп у переважному складі 10 дітей під одним дахом, які внаслідок децентралізації трапляються все рідше, проте і досі приймають велику кількість дітей. У 1998 р. у середньому установи були розраховані на 17 місць. Поряд із традиційними притулками також існують дитячі поселення, у яких на одній території спільно проживають декілька сімей (Coll H., 1999, с. 549).

Поряд із усіма удосконаленнями, яких було досягнуто в опіці над дітьми й молоддю упродовж реформаційних процесів, зокрема адаптації організацій відповідно до структурних принципів орієнтації на життєвий простір, регіоналізації та участі, продовжує існувати низка структурних проблем (Achter,

1990, с. 69). Так, виховання у притулках все частіше має справу зі зростаючими суспільними проблемами – відсутність перспектив для невідготовленої кваліфікованої молоді або недостатня інтеграція мігрантів, які щораз більше ускладнюють успішні напруження в напрямі формування самостійності молодих людей. Також виховання у притулках, як особливо тяжке втручання у життєві обставини дітей та молоді, пов'язане зі значними ризиками. Результати дослідження вказали на недоліки в організації опікунсько-виховної роботи. Участь молодих людей, а також опікунів, як і планування допомоги (допомога у окремому випадку), відбуваються на недостатньо кваліфікованому рівні. Виявилось також, що саме у сучасній, диференційованій системі виховання у притулках ще не вдалося подолати механізми вигнання та стратегії ізолювання, і їм необхідно постійно протистояти за допомогою перевірок педагогічного процесу (Kindler H., 2008, с. 320).

У протистоянні до розвитку, орієнтованого на життєвий простір виховання, у притулках характерними є тенденція свідомого переміщення опікунського виховання дітей та молоді в чуже оточення, віддалене від регіону походження. Закордонні проекти схвалюють, як правило, таке групове життя, в якому молодь при звичають до структурованого розпорядку дня через вимоги до реалізації потреб у праці та забезпеченні, а також можуть розвивати орієнтовані на будні педагогічні процеси. Педагогіка пригод, тобто морські подорожі, туристичні прогулянки та походи в гори, під впливом незнайомих та незвичних життєвих обставин повинна уможливити здобуття підлітками нового досвіду для самих себе, поміж собою та із педагогами. Тому педагогіку пригод обирають також в особливо ускладненій педагогічній ситуації з надією ініціювати таким способом новий розвиток (Klawe W., 1998, с. 132).

У зв'язку із дискусією щодо концепції молодіжних притулків для дітей та молоді зі складною правопорушницькою поведінкою уже роками посилюється потреба, а також відновлюється поширення притулків закритого типу проживання. Хоча за різними дослідженнями неможливо довести професійну його перевагу, а, навпаки, йдеться про загострення проблем внаслідок такого проживання, хоча серед громадськості і далі великі надії покладаються на ізолювання дітей та молоді. На противагу цьому виступають обговорення правових питань, пов'язаних з обмеженням свободи (Wolffersdorf Ch., 1996, с. 93).

Виховання у притулках помітно змінилося не лише в якісному, а й у кількісному плані. Проживання у притулку відбувається: а) у межах виховання у притулку відповідно до §§ 27 та 34 Кодексу соціального права VIII; б) у межах допомоги з ресоціалізації неповносправних спільно із соціальною допомогою за відповідальності місцевих органів соціальної допомоги. Притулки стали передусім меншими та скоротили середню кількість місць від 47 у 1976 р. до 17 у 1998 р. Зі зменшенням місць також

зменшилася загальна кількість дітей та молоді у них. Це скорочення великою мірою пояснюється демографічною ситуацією, яка характеризується зменшенням кількості народжень у 1970-тих рр., а також розбудовою галузі догляду за дітьми та пізніше амбулаторними центрами надання допомоги. З 1979 до 1990 рр. кількість молодих людей, що проживали у притулках, зменшувалася через посилену розбудову амбулаторних та відкритих центрів допомоги, сімейної опіки, а також через вищеназвані фінансові причини і, безумовно, демографічний спад. Починаючи з 1991 р., кількість молодих людей, які проживають у притулках, знову зростає у порівнянні з кількістю населення у тих же роках: у 1995 р. це було 57 441, у 2000 р. 57 996 та у 2002 р. – 61 316 неповнолітніх. Згідно з даними від 31.12.2000 р., у притулках проживали 69 723 молодих людей віком до 21 р., 57 468 з них були неповнолітніми, що відповідає 0,38% жителів цієї вікової групи від усього населення (Kindertagesbetreuung, 2016, с. 5).

Незважаючи на зменшення кількості мешканців притулків, в окремих цільових групах можна спостерігати приріст. Так, кількість дітей та молоді, відмінні від німецької національності, а також розподіл дівчат та хлопців, все більше наближається до структури всього населення Німеччини. Серед дітей віком до 15 років помітно переважає частка хлопців – майже 2/3 усіх вихованців. Серед молоді, навпаки, кількість дівчат досягає 45%, а серед дорослих – 47%. Частка ненімецької молоді серед 12 – 18-річних становить 9,7%, як і за середніми показниками населення, а серед дітей віком до 12 років ця кількість є набагато меншою (Kindertagesbetreuung, 2016, с. 5).

У 2002 р. у Німеччині 51681 осіб працювали у 5707 установах (1165 установ стаціонарної допомоги у вихованні на позмінній роботі та 184 – у житлових спільнотах, 1005 груп на позмінній роботі та 525 – у житлових спільнотах, 720 – у малих установах, 1177 – у житлових, 256 – у закладах молодіжного проживання у рамках соціальної роботи з молоддю, 297 – в установах інтегрованої допомоги, 168 – у спільних формах проживання для батьків та дітей, 196 – у закладах опіки дітей та молоді, а також 14 – у закладах закритого типу). Проживання молодих людей поза батьківським домом (опіка протягом повного робочого дня, виховання у притулках, інші підтримувані житлові форми) обійшлися державним органам допомоги неповносправним у 2004 р. у майже 3,2 млрд євро (майже третину від усіх витрат на допомогу у вихованні) (Kappeler M., 2009, с. 148).

Отже, реформа притулків загалом принесла поліпшення для дітей, молоді та їхніх сімей у наданні відповідної допомоги, а з іншого боку, дотепер не було створено жодних структур, які б можна було зіставляти на міжрегіональному рівні, тому в рамках планування допомоги неповнолітнім перед управліннями у справах молоді та земельними відомствами у справах молоді стоїть ще дуже багато завдань.

Опіка у притулку як варіант допомоги у вихованні відповідно до §§ 27, 34 Кодексу соціального права VIII (Закон «Про надання допомоги дітям та молоді») у рамках допомоги неповнолітнім для дітей і молоді, яким внаслідок індивідуального, соціального та суспільного проблемного становища у їхніх рідних сім'ях, ставлять завищені вимоги, або якщо перебувають під імовірним ризиком, буде на тимчасовій основі пропонуватися нове, педагогічно оформлене й професійно структуроване місце проживання із такою постановкою цілей: 1) звільнення від відносин та завдань, з якими підлітки не змогли справитися; 2) життєвий простір, облаштований відповідно до специфічної здатності переносити навантаження, та стан потреб особистості, а також додаткова терапевтична допомога у разі необхідності; 3) стабільні ефективні відносини у спілкуванні із дорослими, які як професіонали не піддаються особливому навантаженню; 4) навчальні галузі, які є привабливими й одночасно відкривають хороші перспективи для вже не розвантаженого майбутнього поза дитячим притулком (Thiersch R., 2008, с. 125).

Розходження між високими педагогічними вимогами виховання у притулку та реальністю завжди стає центральною відправною точкою для його критики: через розміщення до притулку діти та молодь можуть бути вирваними із добре знайомого соціального оточення, а, отже, можуть бути позбавлені різносторонніх зв'язків. На противагу цьому, соціальні зв'язки у притулку дуже часто позначені анонімністю, непостійністю відносин та структур тотального забезпечення, які ведуть до подальшого нанесення шкоди.

Практика оподаткування відомств у справах молоді, яка занадто часто дає дорогу безперешкодним адміністративним діям та нерідко відповідає на педагогічні кризи вигнанням або переведенням в інше місце, у такий спосіб будує приречену на невдачу систему вертикальної диференціації притулків, наприкінці якої притулок виконує роль останньої інстанції, замкнуте проживання – як остання спроба перед виконанням осуду.

Задля уникнення таких дисфункцій необхідна розбудова центрів допомоги, які підтримують та доповнюють сімейне виховання, консультаційних та освітніх пропозицій для батьків і дітей, а також перетворення великих неосяжних закладів на менші самостійні одиниці, такі як автономні житлові групи в межах та поза межами притулку або дитячі будинки, маленькі притулки та житлові спільноти / житлові групи для молоді. Розвиток єдиної системи допомоги у вихованні повинен гарантувати можливість диференційованого та гнучкого застосування

необхідних соціально-педагогічних заходів у кожному окремому випадку для того, щоб забезпечити високий рівень особистого розвитку та соціальної інтеграції (центр допомоги неповнолітнім). Позитивна орієнтація на фактичне місце проживання дітей, молоді та сімей, тобто на сусідство, соціально-культурний рівень, добре знайомі місця проживання та обраний спосіб життя, повинна захистити як від нового викорінювання, так і від професійного перенавантаження (орієнтація на соціальний простір) (Albert L., 2015, с. 152).

У такому трактуванні виховання у дитячих притулках завдяки численним людським та матеріальним інвестиціям в останні роки змогло помітно розвинути до кваліфікованої і рівноцінної допомоги у вихованні, до повністю вигідного місця проживання для дітей та молоді. Поряд із все ще наявними проблемами недостатньої безперервності та осяжності місця проживання та виховання – притулку, з'являються також нові труднощі, спричинені передусім фінансовими обмеженнями щодо дорогої допомоги у вихованні в притулках. Оподаткування установ винятково із точки зору витрат, недостатнє державне планування, а також обтяжливі виробничі умови працівників негативно впливають на педагогічну працю та перешкоджають кваліфікованій допомозі і забезпеченню потреб подальшого розвитку опіки й виховання у притулках.

Висновки. У Німеччині притулок є однією із опікунсько-виховних установ, що займає належне місце у сфері опіки і виховання. Притулок забезпечує вихованцям розвиток особистості (задоволення емоційно-чуттєвих потреб, формування належного ставлення до обов'язків і почуття власної цінності), суспільний розвиток (підготовка до участі у суспільному житті та у середовищі, формування суспільної відповідальності), охорону здоров'я (забезпечення відповідних умов житла, повноцінного харчування, фізичного розвитку і медичного страхування), підготовку до самостійного життя (можливість реалізації шкільного обов'язку, здобуття вміння правильно використовувати вільний час, допомога в пошуку роботи та ін.). Сьогодні актуалізувалися опіка і виховання у притулках, знову потрапивши у центр дискусій. Діапазон функцій та перспектив сучасного виховання у притулках відображається також у часто обговорюваних тематичних галузях, таких як «відкладене виховання у притулках» та «проживання в установах закритого типу». Подальшого дослідження потребує проблема опіки дітей в інституційних формах у країнах європейського Союзу.

Література

1. Achter Jugendbericht. Bericht über Bestrebungen und Leistungen der Jugendhilfe / (Hrsg.) BMJFFG. – № 11/6576. – Bonn, 1990. – 255 s.
2. Albert L., Buhler-Niederberger D. Invisible children? Professional bricolage in child protection. *Children and Youth Services Review*. 2015. no. 57, 149 – 158, DOI: 10.1016/j.chilyouth.2015.08.008.
3. Burger U. Heimerziehung / Burger U. // *Handbuch Erziehungshilfen. Leitfaden für Ausbildung, Praxis und Forschung* / (Hrsg.) Birtsch V., Munstermann K., Trede W. – Munster, 2001. – S. 632 – 663.

4. Freigang W. Heimerziehungsprofile. Sozialpädagogische Portrats / Freigang W., Wolf K. – Weinheim : Juventa, 2001. – 192 s.
5. Handbuch Heimerziehung und Pflegekinderwesen in Europa / (Hrsg.) Colla H. – Neuwied : R. Ernst, 1999. – 1176 s.
6. Kappeler M. Fursorge- und Heimerziehung – Skandalisierung und Reformfolgen / Manfred Kappeler // Heimatlos / (Hrsg.) Schreiber H. – Innsbruck : BKR, 2009. – S. 135 – 154.
7. Kindertagesbetreuung // Statistisches Bundesamt. – Nr. 345. – 2016. – S. 5.
8. Kindler H. Developing Evidence-Based Child Protection Practice: A View From Germany. Social Work Practice. July 2008. vol. 18. no. 4, 319 – 324, DOI: 10.1177/1049731507308997. (eng.).
9. Klawe W. Zwischen Alltag und Alaska-Praxis und Perspektiven der Erlebnispädagogik in den Hilfe zur Erziehung / Klawe W., Brauer W. – Weinheim : Juventa, 1998. – 248 s.
10. Kuhlmann C. Geschichte der Erziehungshilfe von der Armenpflege bis zu den Hilfen zur Erziehung / Kuhlmann C., Schrappner Ch. // Handbuch Erziehungshilfen. Leitfaden für Ausbildung, Praxis und Forschung / (Hrsg.) Birtsch V., Munstermann K., Trede W. – Munster, 2001. – S. 282 – 328.
11. Thiersch R. Das gemeinsame Projekt Kindererziehung über die Beziehungen zwischen Erzieherinnen und Eltern / Thiersch Renate // Gemeinsam erziehen / (Hrsg.) Bucher H., Kalcher M., Lauerermann K.. – Wien, 2008. – S. 115 – 136.
12. Wolffersdorf Ch. Geschlossene Unterbringung in Heimen / Wolffersdorf Ch., Sprau-Kuhlen W., Kersten J. – Weinheim : DJI Verl., 1996. – 402 s.
13. Wortham D. Die ungeliebten Kinder: Endstation Heim? / Wortham Dagmar. – Wien : Goldegg-Verl., 2010. – 272 S.
14. Zehetner J. Heimerziehung / Zehetner Josef. – Linz : Buchdruckerei des Amtes der o. Landesregierung, 1949. – 55 s.

ОПЕКА И ВОСПИТАНИЕ ДЕТЕЙ В ПРИЮТАХ ГЕРМАНИИ

Карпенко Ореста, кандидат педагогических наук, доцент, доцент кафедры общей педагогики и дошкольного образования, Дрогобычский государственный университет имени Ивана Франко, ул. Франка, 24, 82100 г. Дрогобыч, Украина, ochepil@gmail.com

В статье раскрыто становление приютов в Германии, содержание их деятельности в сфере опеки и воспитания детей. Раскрыто воспитательный потенциал современных форм и потребности в развитии приютов. Автор обосновывается идея развития ориентированного на жизненное пространство воспитания в приютах, для которого характерна тенденция сознательного перемещения воспитания детей и молодежи в чужое окружение, удаленное от региона происхождения. Реформы привели к увеличению предложений для детей, молодежи и их семей по обеспечению соответствующих потребностей в сфере опеки.

Ключевые слова: воспитание; Германия; дети; институциональные формы, опека; потребности; приюты.

THE CARE AND EDUCATION OF CHILDREN IN GERMAN SHELTERS

Karpenko Oresta, candidate of pedagogic sciences, associate professor, Drohobych Ivan Fanko State Pedagogical University, 24 Franko str., 82100 Drohobych, Ukraine, ochepil@gmail.com

In the article the establishment of shelters in Germany, their role in childcare and education of children have been highlighted. A range of psychosocial factors (material poverty in families, lack of living space, unemployment and mental stress) underlie the decision to stay in a shelter. Shelters provide pupils with personal development (emotional and sensual needs satisfaction, formation of responsibility and self-worth), social development (preparation for social life and coexistence, formation of social responsibility), public health (provision of appropriate living conditions, nutrition, physical development and health insurance), preparation for independent life (access to schooling, free time management, assistance in finding work, etc.). Education in shelters is linked to the growing social problems. The article substantiates the idea of the living space oriented education in shelters which is characterized by a conscious transition of children and youth to alien educational surroundings. Numerous human and material investments into shelters over the recent years have facilitated their intense growth and improvement which has made them completely «favorable habitats» for children and youth. New difficulties are caused primarily by financial constraints. The reforms have led to qualitative and quantitative changes in pupils' shelters and ensured that the new arisen needs of children, youth and their families are provided for.

Key words: care; children; education; Germany; institutional forms; needs; shelter.

Стаття надійшла до редакції 01.09.2016

Прийнято до друку 27.10.2016